

Neka sporna pitanja u vezi sa
ostvarivanjem prava osiguranika iz
ugovora o osiguranju

Doc.Dr.Slobodan Stanišić

1. Ugovor o osiguranju i dospelost obaveze plaćanja premije

- Zaključenjem ugovora o osiguranju ustanovljava se kako obaveza osiguranika da plaća osiguravaču premiju osiguranja, tako i obaveza osiguravača da snosi posljedice ostvarenja konkretnog rizika, odnosno da osiguraniku ili nekom trećem licu isplati naknadu odnosno ugovorenu svotu ili učini nešto drugo.
- Ispunjenje obaveze plaćanja premije je uslov za ostvarenje funkcija osiguranja, pa je sasvim razumljivo što se za slučaj da osiguranik propusti da ispuni navedenu ugovornu obavezu, vezuju određene građanskopravne posljedice.
- Zakonodavac propisuje da se premija plaća u ugovorenim rokovima, što znači da se dospelost obaveze osiguranika da plati premiju osiguranja, po pravilu, ustanovljava sporazumom ugovornih strana i vezuje za rok naznačen u polisi ili posebno sačinjenom ugovoru o plaćanju premija, pri čemu može biti ugovoreno da se **premija ima platiti prilikom ili poslije zaključenja ugovora.**

2. Sporna pitanja u vezi dospelosti obaveza plaćanja premije

- Smatraće se da je ugovoreno da se premija ima platiti prilikom zaključenja ugovora ako postoji izričit sporazum ugovornih strana da se premija plati na dan zaključenja ugovora i odjednom ili ako iz same prirode ugovora o osiguranju i sadržaja obaveza ugovornih strana proističe da se premija ima platiti u jednokratnom novčanom iznosu. Dospelost plaćanja premije nastupa u trenutku zaključenja ugovora o osiguranju.
- Međutim, u praksi društava za osiguranje je pravilo da se prilikom zaključenja ugovora uručuje samo polisa osiguranja u kojoj je naznačen samo iznos premije, bez preciziranja vremena kada se taj iznos ima platiti i na koji način. Polise, ne sadrže klauzulu o dospjeću premije, već neodređene sintagme: “premija je plaćena fakturom” ili “premija je plaćena po računu”. Ovakve situacije dovode do teškoća prilikom utvrđivanja vremena dospelosti premije osiguranja i osnovanosti postavljenih odštetnih zahtjeva, a time i do različitih postupanja sudova kada odlučuju o zahtjevima oštećenih za isplatu naknade štete ili ugovorene svote.

4. Posljedice neplaćanja premije kad je ugovoreno da se premija plaća prilikom zaključenja ugovora – suspenzija dejstva ugovora o osiguranju

- Ako osiguranik ne plati premiju osiguranja prilikom zaključenja ugovora o osiguranju, već to učini nakon toga trenutka, osiguravajuće pokriće neće početi da teče zbog suspenzije dejstva već zaključenog ugovora o osiguranju, pa slijedom toga ni osiguravač, neće biti u obavezi da isplati naknadu ili ugovorenu svotu, ukoliko nakon zaključenja ugovora nastupi događaj koji je ugovorom o osiguranju predviđen kao osigurani slučaj.
- Plaćanje premije se na taj način predstavlja kao odložan uslov za nastupanje dejstva već punovažno zaključenog ugovora.
- Obzirom da je nastupanje obaveze osiguravača odloženo tek za naredni dan od dana uplate premije, mogu se dogoditi i takve situacije da osiguravač neće biti dužan da isplati naknadu ili ugovorenu svotu i pored činjenice što je premija uplaćena odmah po zaključenju ugovora. To će biti slučaj ako u periodu od trenutka zaključenja ugovora do trenutka početka osiguravajućeg pokrića nastupi šteta, obzirom da obaveza osiguravača počinje narednog dana od dana uplate premije.

6. Ugovor o osiguranju života zaključenog za cio život i način utvrđivanja otkupne vrijednosti polise

- U sudskoj praksi su zabilježeni slučajevi da osiguranici u slučaju ugovora o osiguranju zaključenog za cijeli život imaju značajne teškoće prilikom ostvarivanja prava na otkup polise i to iz razloga što polise osiguranja i opšti uslovi osiguravača koji su inače unaprijed pripremljeni od strane osiguravača i imaju karakter ugovora po pristupu, ne sadržavaju odredbe o načinu izračunavanja otkupne vrijednosti polise, već uopštene sintagme da će se “obračun otkupne vrijednosti vršiti na osnovu osiguravajućih tehničkih načela”.
- Ovakva formulacija je nerazumljiva za osiguranika jer ne sadrži ni osnovne parametre na osnovu kojih bi osiguranik mogao utvrditi na koliki iznos ima pravo ukoliko se odluči za otkup polise osiguranja. Opisano postupanje društva za osiguranje je u suprotnosti kako sa odredbom čl.954 st.2 ZOO, već i sa odredbama čl.23 st.1 i čl.24 st.1 Zakona o društvima za osiguranje, jer podaci koji se dostavljaju ili predočavaju osiguraniku prije zaključenja ugovora ili tokom trajanja ugovora moraju biti jasni, tačni i u pisanom obliku i to naročito u pogledu načina obračuna otkupnih ili uplaćenih iznosa i obima u kojem se garantuju.

Tarife za obračun otkupne vrijednosti

- Društva za osiguranje vrše obračun otkupne vrijednosti polise osiguranja na osnovu posebnih Tarifa za obračun otkupne vrijednosti koje nikada i nigdje nisu objavljene, niti na bilo koji način učinjene dostupnim za osiguranike, što znači da osiguranici, u vrijeme zaključenja ugovora o osiguranju i za vrijeme trajanja osiguranja, po pravilu, nisu upoznati sa sadržajem navedenih Tarifa.

8. Pojam trećeg lica u osiguranju od autodgovornosti

- U zakonodavnoj i praksi osiguranja bilo je mnogo različitih pristupa određivanju pojma trećeg lica, nabrojanjem koja lica se ne smatraju trećim licima, kako je to učinjeno u pravu osiguranja Republike Srpske ili pak nabrojanjem koja lica nemaju pravo na naknadu štete iz osnova osiguranja od odgovornosti, kako je to učinjeno u hrvatskom pravu osiguranja.
- U smislu čl.7 Zakona o osiguranju od odgovornosti za motorna vozila i ostalim obaveznim osiguranjima od odgovornosti trećim licem odnosno trećom stranom se ne smatraju “lica čija je odgovornost pokrivena ugovorom o osiguranju”, a to su: vlasnik, korisnik i bilo koji vozač motornog vozila, “kao i lica koja nisu osiguranici, a zaključila su polisu osiguranja sa osiguravačem kao ugovorna strana.”
- U praksi osiguranja i sudskoj praksi i danas postoje različita mišljenja o tome da li se može bračnom drugu priznati svojstvo trećeg lica u situaciji kada potražuje naknadu štete prouzrokovanu motornim vozilom stečenim u braku sa suprugom-vozačem koji je upravljalo vozilom.

9. Supruga imaoca vozila nije treće lice

- Iako je u domaćoj zakonodavnoj praksi, pravnoj nauci i sudskoj praksi dugo prisutna tendencija proširivanja kruga lica koja imaju svojstvo trećeg lica, pa time i pravo na naknadu štete od osiguravača, zakonodavac je ipak po našem mišljenju isključio iz kruga trećih lica suprugu vlasnika kojim je pričinjena šteta. Takav zaključak proističe i iz odredaba čl. 269-271 Porodičnog zakona, prema kojem je imovina supružnika stečena radom i ulaganjem tokom trajanja braka njihova zajednička imovina kojom isti raspolažu sporazumno, a isto tako i iz odredaba čl.43-51 Zakona o stvarnim pravima.
- Prema tome, supruga odgovornog imaoca motornog vozila kojim je pričinjena šteta, iako i sama oštećena u nezgodi, ne smatra se trećim licem, pa prema tome i nema pravo na direktnu tužbu prema osiguravaču u smislu čl.940-941 ZOO, kao što to pravo ne pripada ni njenom suprugu koji se zajedno sa njom smatra vlasnikom vozila.
- U protivnom bi došlo do tzv.konfuzije tj. da se štetnik i oštećeni steknu u istoj osobi, u kom slučaju nema odgovornosti za štetu, pa time ni obaveze plaćanja naknade štete.